

A legbátrabb város

2011. január 29. szombat, 14:02 - Módosítás: 2011. december 06. kedd, 09:43

23:20, Kedd (december 6.), DUNA Televízió

A legbátrabb város

magyar dokumentum játékfilm, 98 perc, 2008

rendező: Matúz Gábor

forgatókönyvíró: Matúz Gábor

zeneszerző: Bükki Bence

operatőr: Schödl Dávid

narrátor: Szersén Gyula

producer: Matúz Gábor

szereplő(k):

Dánielfy Zsolt

Gáspár Tibor

ifj. Jászai László

Kelemen István

Szakács Tibor

Urmai Gábor

Csabai János

Deáky Szandra

Egy történet azokról, akik magyarok akartak maradni. Élve vagy holtan.

A film egy kiemelkedő, ám a jelentőségéhez képest széles körben még kevésbé ismert eseményről szól: 1919. január 29.-én a helybéli polgárok (vasutasok, iparosok, kereskedők, orvosok, tanárok, diákok) és a környékben állomásozó katonák néhány egysége kiverte Balassagyarmatról a várost két hét óta megszállva tartó cseh csapatokat. A honmentő akció jó néhány halálos áldozatot is követelt, és sokan megsebesültek az összecsapásokban. Az akkor alakulóban lévő csehszlovák állam antant parancsnokság alatt álló hadserege azzal a szándékkal lépte át a demarkációs vonalat (az Ipoly folyót), s foglalta el Nógrád vármegye székhelyét, hogy majdani határait még délebbre tolja, s ezzel kész helyzet elé állítsa a nagyhatalmakat az első világháború utáni helyzetet rendezni szándékozó párizsi béketárgyalásokon. A példaértékű városi összefogás azonban megakadályozta, hogy a cseh légió katonái hosszú távra berendezkedjenek az Ipoly bal partján, s ezzel megmentettek egy darabka Magyarországot a jövőnek. (Tették ezt "az akkori magyar kormány behódolást sürgető felszólítása ellenére".) A dicső emlékek mellett tehát máig kézzelfogható eredménye van a kiontott vérnek, ezt a győzelmet senki idegen hatalom nem írta felül, Balassagyarmat ma is Magyarország része.

Bemutató dátuma: 2009. november 5. (Forgalmazó: Közép-európai Média Intézet)

Szubjektív objektivizmus

2009. november 4.

Matúz Gábor filmjében emléket kíván állítani a Civitas Fortissima (Legbátrabb Város) címet kapott Nógrád megyei város, Balassagyarmat egykori elkeseredett küzdelmének. Górcső alá veszi, és aprólékosan felidézi az 1919-es eseményeket, a csehszlovák megszállás elleni harc történetét. Filmje azonban nem elégszik meg a pusztá múltidézéssel.

Mi lett volna, ha...

1918. október 28-án Prágában kikiáltották a Csehszlovák Köztársaságot, megszületett egy új kelet-közép-európai állam. Az I. világháború győzelmének mámorával felfegyverkezve, az antant kimondatlan támogatásával a határok nélküli ország területszerző hadjáratba kezdett. Ekkor kezdődött el az a változás, amelynek hatására Pozsonyból Bratislava, Kassából pedig Kosice lett 1920-ban. Ha Balassagyarmat nem áll ellen 1919-ben az erőszakos

"csehszlovákosításnak", a városnak ma szlovák neve lenne. Emiatt kapta meg a város 2005-ben a Legbátrabb Város címet.

Részletes tényfeltárás

A balassagyarmati születésű rendező - nyilvánvaló érintettsége okán - úgy tűnik, hogy mindent tud az 1919 januárjában zajló eseményekről, a városban dúló harcokról, az elkeseredett emberi küzdelemről. Szakértőkkel, történészekkel mesélteti el, szinte percről percre az eseményeket, zavarba ejtő részletességgel tárja fel a két hét legapróbb momentumait is. Filmjén látszik az alaposság, és még az a támadás sem értheti, hogy bezzeg szlovák történészeket nem szólaltatott meg, mert megtette. Az más kérdés, hogy pontosan azt mondják, amit hallani szeretnénk, a történelem tudvalevőleg szubjektív műfaj. Mindezek ellenére Matúz óvakodik attól, hogy ítélkezzen, ő egy emberi történetet akar elmesélni, egy város hősie szerepvállalásának históriáját.

Filmes játék

Nehéz meghatározni az alkotás műfaját, mert A legbátrabb város játszik a filmkészítés lehetőségeivel. Vegyíti a játékfilm és dokumentumfilm adta lehetőségeket, mindkettőből azt használva, ami a legerőteljesebb. A "beszélő fejek" elmondják a tényeket, a játékfilmes betétek segítik az azonosulást, a nézői átélést. Nevesített hősoket hoz be a történetbe, egyéni sorsokat mutatva be, miközben alapos ismeretét adja a történelmi eseményeknek. Nem hagy fehér foltot, ügyel arra, hogy a néző számára minden érthető, egyértelmű és átélhető legyen. Azonban személyes érintettsége folytán - épp a személyessé tétel miatt - a rendező túlzottan heroizálja szereplőit. A szubjektív beállításokkal, a zene erősítő erejével, a visszavágásokkal hősei feje fölé glóriát von, s bár ezt nem érdemtelenül teszi, ezzel eltávolít a dokumentum műfaj objektivitásától. Néhol a zene ugyanis nem a funkciójának megfelelően erősít, hanem épp ellenkezőleg, túlzottan játékfilmszerűvé tesz, kizökkent és eltávolít.

Alapos elgondolás

Nem csak dramaturgiailag, hanem technikailag is alaposan kidolgozott film A legbátrabb város. Schödl Dávid gyönyörűen fényelt képei, Szersén Gyula bariton narrálása vagy épp a jelmezek hitelessége mind előnyére válnak az alkotásnak. A színészek között bár találunk ismert neveket, a rendező külön érdeme, hogy nem elhasznált arcokkal meséli el az átgondolt, jól felépített történetet. A film mindenképp hiánypótló alkotás és nem melleleg időszerű és aktuális vállálás.

Kinek ajánljuk?

- A XX. századi történelem szerelmeseinek.
- A XX. századi magyar történelem szerelmeseinek.
- Balassagyarmati lakosoknak.

Kinek nem?

- Aki gyerekként sem szerette a történelemórákat.
- Aki a trianon szótól is rosszul van.
- Akit nem érdekel az, hogy mi van Magyarország határain túl.

- szlanárs -, PORT.hu

Jönnek a csehszlovákok!

HETI VÁLASZ 2009. január 31.

A most bemutatott A legbátrabb város című film izgalmas történetet mesél el: kilencven évvel ezelőtt a balassagyarmati polgárság fegyverrel űzte ki megszálló cseh csapatokat.

Schwarzlose géppuska kelepel, majd egy történész idézi fel a korabeli nemzetközi geopolitikai környezetet: a csütörtökön Balassagyarmaton bemutatott A legbátrabb város című filmben az is meglesi a magának valót, aki az árnyalt tudósi elemzést, s az is, aki a hazafias akciómozit kedveli.

A történet tényleg szélesvászonra kívánczik. Kilencven évvel ezelőtt, 1919. január 29-én a városba nemrégén bevonult cseh légionistákat a város polgárai egy magyar katonai egységgel karöltve halálos áldozatokat is követelő összecsapásban űzték el. Bár a széteső történelmi Magyarország más területein szintén megpróbálkoztak az ellenállással, sikerre ez egyedül Balassagyarmaton és környékén vezetett. A jó példa ragadósnak bizonyult, a január 29-ét követő napokban ugyanis az lpoly-mente más településein is kiverték a megszállókat.

Igaz, a sikeres honvédelem nemcsak az elszánáson múlt, a sikerben volt némi szerepe volt az amúgy az ország feldarabolását elintéző antantországoknak is. Az alakuló csehszlovák állam étvágya ugyanis még számukra is soknak bizonyult, s mivel a balassagyarmati akcióval a cseh légiósok a demarkációs vonalnak kijelölt lpolyt is átlépték, a győztes nagyhatalmak visszafogottságra intették a korábbi Észak-Magyarország jelentős részét már felfaló Benes-Masaryk párost.

A Matúz Gábor televíziós újságíró által rendezett filmben cseh történészek is megszólalnak, akik arról beszélnek, hogy a születő Csehszlovákia vezető politikusai tudatos stratégiai számításból akartak mindennél többet elfoglalni a kivérzett Magyarországból, hogy kész tények elé állítsák a Párizsban 1919 januárjában összeülő békekonferenciát. Ezért vonultak be Balassagyarmatra is január közepén, azzal azonban nem számoltak, hogy a politikailag egyébként szembenálló szociáldemokrata munkásság és a városi polgárság összefog. Majd a környéken elszórt fegyvereket begyűjtve, egy közelben állomásozó magyar katonai alakulattal karöltve erőszakkal tessékeli ki őket a városból. A legbátrabb város a különféle ismeretterjesztő csatornákról jól ismert filmekhez hasonlóan rekonstrukciókkal, a történetek felidézésével színezi a korabeli felvételekre és történészi interjúkra épülő történetet (a főbb szerepekben többek között ifj. Jászai Lászlót és Gáspár Tibort láthatjuk).

Így láthatjuk, ahogy a négy év háborúskodástól holtfáradt magyar honvédek rohamra indulnak a csehek által elfoglalt laktanya ellen, vagy ahogy a diákság hazafias lelkesültséggel puskázza a megszállókat a gimnázium ablakából. Élvezetes a magyarul kitűnően beszélő francia történész Paul Gradwohl, az ő segítségével is nélkülözhetetlen a legendákkal bőven terhelt korszak pontos megismeréséhez. Ezekből pedig akad bőven a köztudatban, néhány még a filmbe is

beszüremkedett. Igaz, hogy Clemenceau francia miniszterelnök nem kedvelte a magyarokat, ebben azonban nem személyes bosszú motiválta, amiért magyar menyé elvált fiától (a politikus amerikai feleségét egyszer egy idegen férfival kapta rajta, úgyhogy az asszonyt visszazavarta az Egyesült Államokba, mégsem gyűlölte meg az országot). Egyszerűen úgy gondolta, hogy Franciaország érdekében áll szétdarabolni az Osztrák-Magyar Monarchiát és benne Magyarországot.

Amiképpen árnyalandó az antantpolitikusok fejét elcsavaró, s kacérságukkal hazájuknak magyar területeket szerző román hölgyek históriája is - filmben az akciót a Párizsba érkező román királynő nevéhez kötik. Érdekes módon keleti szomszédunknál viszont magyar konzumhölgyek sikeres működésével magyarázzák, hogy a trianoni békeszerződéssel nem elégtettek ki minden román igényt. Mária királyné ugyanis 1919 elején komplett listával érkezett a francia fővárosba, s ezen a Romániához csatolandó városok között szerepelt például Békéscsaba és Mátészalka is.

Ezzel együtt A legbátrabb város igényes és fontos film: az országgyűlés által 2005-ben külön törvényben megörökített balassagyarmati helytállás azt bizonyítja, hogy még akkor sincsen veszve minden, amikor minden összeomlik. Az egyelőre Nógrád megyei mozikban vetített film várhatóan Budapestre is megérkezik majd, s valószínűleg műsorra tűzi a Duna TV is.

Ablonczy Bálint